

LAW

UDC 347.97/99

DOI 10.36074/2663-4139.05.05

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКОГО МЕХАНІЗМУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕПОВАГУ ДО СУДУ

ORCID ID: 0000-0001-8575-794X

КОНОВАЛОВА Надія Тарасівна

викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права

ORCID ID: 0000-0002-9730-8401

КОВАЛІВ Мирослав Володимирович

канд. юрид. наук, професор, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

УКРАЇНА

Анотація.

У статті розкрито особливості правового регулювання адміністративної відповідальності за неповагу до суду (судді) в Україні у контексті удосконалення правового та адміністративно-управлінського механізму. Зазначено, що одним з чинників забезпечення незалежності суду є ефективний механізм адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді), який в даний час певною мірою не відповідає вимогам Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини. Здійснено аналіз проблем, які виникають у правозастосовній практиці при адміністративно-правовій характеристиці публічно-правових і процесуально-правових деліктів, що передбачають адміністративну відповідальність за прояв неповаги до суду (судді). Запропоновано внесення певних змін до чинного законодавства України з метою приведення інституту адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) у відповідність до рекомендацій Європейського суду з прав людини щодо права на захист та інших вимог Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини. Розглянуто можливість розширення юрисдикційних повноважень співробітників Служби судової охорони в контексті запобігання та протидію проявам неповаги до суду (судді).

Ключові слова: суд; суддя; судова влада; неповага до суду (судді); учасники судового процесу; юридична відповідальність; адміністративна відповідальність; процесуальна відповідальність; адміністративні делікти; Служба судової охорони; юрисдикція.

Вступ. Як відомо, судова влада в Україні (як самостійна і незалежна гілка державної влади від органів законодавчої та виконавчої влади) реалізується шляхом здійснення правосуддя у відповідних (конкретних) формах судочинства (цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного) [1, 2]. “Правосуддя – це справедливість у дії” (І. Самсін) [3], тобто справедливе судочинство [4, 5]. Відповідно до ст. 124 Конституції України [6] правосуддя в Україні здійснюється виключно судами (незалежними, безсторонніми) на засадах

верховенства права [6, 7]. Органи системи правосуддя, що беруть участь у здійсненні правосуддя та судових процесах, відіграють важливу роль у виконанні таких державних функцій, як охорони та зміцнення законності і правопорядку, запобігання злочинам та іншим правопорушенням, виховання в дусі поваги до прав людини і основних свобод, точного і неухильного виконання Конституції та законів України тощо [5, 8–13]. Повага до суду (судді): 1) є правовою і соціальною цінністю; 2) у сукупності (тісному взаємозв'язку) із суспільною довірою є гарантіями ефективності системи правосуддя. На думку Р. Скриньковського, авторитетність суду (судової влади), у першу чергу, залежить від кожного окремого судді [14]. При цьому, захист авторитету суду, честі та гідності осіб, які беруть участь у здійсненні правосуддя, а також забезпечення свободи вираження поглядів учасників судових процесів – є важливою умовою реалізації (виконання) судом своїх функцій [14–17], а за прояв неповаги (явної зневаги) до суду (судді) на законодавчому рівні передбачені заходи юридичної відповідальності [14, 18–20].

Можливість застосування такої юридичної відповідальності [18–20] – передбачена як нормами Конституції України [6], так і іншими нормативно-правовими актами, приведеними у [21–24] – зокрема (чинними Кодексами України): Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (ст. 185-3) [25], Цивільним процесуальним кодексом України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (ч. 4 ст. 216) [26], Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (ч. 4 ст. 330) [27], Господарським процесуальним кодексом України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (ч. 4 ст. 200) [28], Кодексом адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (ч. 4 ст. 198) [29], а також – діючим Законом України “Про судоустрій і статус суддів” від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (ст. 50) [7]. Виділення неповаги до суду (судді) в статтях Кодексів України [25–29] та у інших нормативно-правових документах доводить про те, що законодавець чітко усвідомлює важливість цього питання і має певну правову позицію. Цю правову (на наш погляд, конструктивну) позицію посилюють також приписи ч. 2, 3 п. 1, ч. 1 п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007 р. № 8 “Про незалежність судової влади”, в яких зазначено (текст наводиться дослівно) [30]:

1) “При здійсненні правосуддя судді повинні утверджувати гарантовану Конституцією [6] та законами України незалежність та самостійність судів, підвищувати авторитет судової влади, забезпечувати обов'язковість судових рішень шляхом справедливого, неупередженого і своєчасного розгляду та вирішення судових справ, дотримання присяги судді, належного правового реагування на факти тиску на них, втручання в судову діяльність та інші протиправні посягання на правосуддя” (ч. 2 п. 1);

2) “За наявності підстав вважати, що відбувається посягання на незалежність судді щодо неупередженого вирішення судових справ, він повинен вжити заходів для припинення такого посягання та притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності” (ч. 3 п. 1);

3) “У кожному випадку, коли буде встановлено, що особа вчинила умисні дії, які свідчать про неповагу до суду, необхідно вирішувати питання про притягнення винних до відповідальності за статтею 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення [25]” (ч. 1 п. 16) [30].

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1–45] свідчить про те, що теоретичним та практичним аспектам юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) присвятили свої роботи такі вчені-юристи та фахівці (експерти, спеціалісти) з питань права: Є. Воробей [31], Ю. Калашник [18, 32], В. Князев [33], Т. Коломоець [18], О. Марченко [34], Л. Остафійчук [19], В. Сердюк [12, 13], Р. Сопільник [20, 45], Р. Скриньковський та інші. Водночас, визнаючи вагомий внесок вчених-юристів та практиків у вирішення деяких проблем (проблемних аспектів) адміністративної відповідальності за неповагу (явну зневагу) до суду і судді, слід наголосити на необхідності удосконалення правого та адміністративно-управлінського механізму відповідальності за неповагу до суду, з урахуванням адаптації українського законодавства до вимог положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони. Все це обумовило вибір теми дослідження, визначило її актуальність та мету.

Мета статті. Метою статті є удосконалення правого та адміністративно-управлінського механізму відповідальності за неповагу до суду.

Результати дослідження. Так, у демократичних спільнотах верховенство права є абсолютною цінністю. Про це на доктринальному рівні заявляють правові норми багатьох конституцій зарубіжних країн, включно з Конституцією України [6], в якій зазначено (текст наводиться дослівно): 1) “В Україні визнається і діє принцип верховенства права (ст. 8); 2) “Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права” (ст. 129) [6]. Визнання авторитету судової влади (як соціального та правового інституту виключної компетенції у сфері права) свідчить про прояв незалежності суду. Довіра до судової системи та суду, з одного боку, є результатом злагодженої взаємодії між судами і судьями, а з іншого – історичними, культурними та соціальними особливостями суспільства. З правової точки зору визначення змісту поняття “незалежність суду” (п. 3 ст. 6 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” від 02.06.2016 р. № 1402-VIII [7]) розкривається через ряд юридичних термінів, в тому числі через сутність і змістовні властивості поняття (правової категорії) “неповага до суду (судді)” [24]. Водночас з’ясовано, що трактування інституту юридичної відповідальності за неповагу до суду [18], виходячи з дослідження питань історії його виникнення та розвитку, має значно ширше значення, ніж це передбачено в українському законодавстві.

У законодавстві України правова категорія (поняття) “неповага до суду” носить адміністративно-правовий характер. Юридична відповідальність за прояв неповаги до суду передбачена в ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення

(далі – КУпАП) [25]. З'ясовано, що неповага до суду (судді) – це публічні дії, які спрямовані на підрич довіри суспільства до процесу здійснення правосуддя.

Представляючи системний елемент інституту правозастосовної діяльності держави, механізм адміністративної відповідальності за неповагу до суду (судді) характеризується цілим рядом специфічних ознак, які формують особливий вид юридичної діяльності у сфері реалізації норм матеріального та процесуального права. Зазначений механізм є стійкою правовою конструкцією, яка заснована на відносно стабільному правовому фундаменті, володіє організаційними та функціональними особливостями.

Механізм адміністративної відповідальності за прояв неповаги (явної зневаги) до суду (судді) виступає в якості міжгалузевої правової конструкції, що об'єднує правові норми і принципи матеріального та процесуального права, за допомогою яких регламентується юридична діяльність у сфері здійснення правосуддя. У змістовному контексті вищевказаний механізм представляє комплекс стадійних правовідносин обов'язкового та факультативного характеру.

При практичному застосуванні заходів адміністративної відповідальності встановлюється наявність провини, мотивів, а також мети вчинення правопорушення. Дана міра державного примусу є ефективною щодо суб'єктів, які здатні усвідомлювати характер і соціальну значимість своїх дій (вчинків).

Залежно від соціально-юридичного критерію, що визначає ступінь соціальної шкідливості і характер невідповідності діяння індивідуального суб'єкта правовідносин правовим нормам і принципам права, неповагу до суду (судді) слід поділяти на: публічно-правові та процесуально-правові правопорушення. В даному випадку, такий підхід у повній мірі відповідає практичним Рекомендаціям щодо притягнення до юридичної відповідальності за неповагу до суду, схвалених рішенням Ради суддів України від 26.10.2018 р. № 62 [21].

О. Соловійова у статті “Які проблеми можуть виникнути з притягненням до відповідальності за прояв неповаги до суду” [35] надає перелік деліктів щодо неповаги (явної зневаги) до суду (судді), які можна віднести до публічно-правових правопорушень. При цьому, автор [35] зазначає, що дії, які становлять (характеризують) об'єктивну сторону правопорушення, можуть проявлятися не лише в ході проведення судового засідання. З цим твердженням доцільно погодитися. Поряд з тим, на основі аналізу окремих частин представлених результатів дослідження [35] з'ясовано, що ст. 185-3 КУпАП [25] не містить вичерпного переліку дій (конкретних), які свідчать про неповагу (явну зневагу) до суду (судді). Такі дії будуть встановлюватися в кожному випадку окремо та можуть учинятися як у формі вербальної комунікації, так і шляхом невербального спілкування (жестикуляції, інших невербальних сигналів) або бездіяльності. З огляду на вищезазначене, погоджуємося із думкою О. Соловійової [35] про те, що для того, щоб визначення дій (бездіяльності), які є проявом неповаги (явної зневаги) до суду і судді (делікти публічно-правових

правопорушень), не становили широкого суддівського розсуду, існує необхідність розроблення (з відповідним обґрунтуванням) та прийняття загальних правил перебування в суді (а не просто пам'ятки для відвідувачів суду) [35].

Процесуально-правові правопорушення щодо неповаги до суду (судді) можуть бути виражені у вигляді: 1) невиконання учасниками судового процесу своїх процесуальних обов'язків, які визначені (чітко прописані) у процесуальному законодавстві; 2) ігнорування певних вимог суду; 3) порушення порядку під час судового засідання; 4) неявки в суд (без поважних причин) тощо.

У теорії права наголошується, що процесуальне правопорушення, тобто невиконання процесуальних правил певного виду юрисдикційного процесу, є підставою процесуально-юрисдикційної відповідальності. У контексті цього деякі вчені-юристи дотримуються думки, що процесуальні проступки виражаються в умисному або необережному порушенні вимог процесуального законодавства, наприклад, в неявці до суду осіб, які визнані (у встановленому чинним законодавством порядку) свідками, експертами, перекладачами тощо. Водночас цікавою є думка інших вчених-юристів, які під процесуальним правопорушенням розуміють винне суспільно небезпечне діяння, деліктоздатного суб'єкта процесуальних відносин, за вчинення якого передбачена процесуальна відповідальність.

Тут доцільно також зазначити, що зловживання процесуальними правами є різновидом процесуального правопорушення. Процесуальне правопорушення відрізняється від інших різновидів правопорушень за такими 3-ма критеріями: 1) особливий об'єкт посягання – процесуальні правовідносини; 2) спеціальний суб'єкт – учасник процесуальних правовідносин; 3) виняткова формальність складів процесуальних правопорушень.

З'ясовано, що процесуальне правопорушення щодо неповаги до суду (судді) характеризується певними ознаками (особливостями):

– виражається в юридично значимому винному діянні (у формі дії або бездіяльності), що скоєне особою (учасником судового процесу). Дія – це активна форма поведінки особи (під час судового засідання), що порушує процесуально-правові заборони (наприклад, порушення порядку в судовому засіданні). Бездіяльність, в даному випадку, розглядається як пасивна юридично значуща поведінка особи (при розгляді конкретної судової справи), що виражається в недотриманні процесуально-правового обов'язку (наприклад, неявка в судове засідання);

– діяння деліктоздатного суб'єкта процесуальних правовідносин. Відповідно до процесуального законодавства України в якості суб'єктів процесуальних правопорушень можуть стати такі суб'єкти процесуальних правовідносин: судді; прокурори; адвокати; свідки; експерти (судові експерти, експерти з питань права); керівники експертних організацій; спеціалісти; перекладачі; представники; в цивільному і господарському процесі – сторони (позивач, відповідач) та треті особи,

явка яких визнана судом (суддею) обов'язковою; в кримінальному процесі – підозрювані, обвинувачені, підсудні, потерпілі; в адміністративному процесі – адміністративні позивач і відповідач. Як виняток, виходячи із судової практики в Україні, суб'єктами процесуальних правопорушень можуть бути визнані також особи, які не беруть участь у судовому процесі;

– юридично значиме діяння, яке не відповідає процесуальним принципам і нормам права, є винним діянням, вчиненим у формі умислу або необережності;

– спричиняє (завдає) шкоди відносинам у сфері судочинства, спрямоване на створення перешкод здійсненню правосуддя та порушення інтересів учасників судового процесу;

– якщо порушення процесуальних норм тягне застосування заходів юридичної відповідальності, то таке порушення є процесуальним проступком (деліктом). Процесуальний проступок може спричинити настання інших несприятливих юридично значимих наслідків (залишення позовної заяви без руху, відмова у захисті права, видалення із зали судового засідання тощо).

Водночас встановлено, що в юридичній науці проблема розмежування публічно-правових і процесуально-правових деліктів щодо неповаги до суду (судді) є досить дискусійною. Поряд з тим, у теорії та практиці відсутній єдиний підхід до розуміння критеріїв їх розмежування, однак заслуговують на увагу певні (існуючі) судження деяких вчених-юристів.

Тут варто зазначити, що відмінні риси обох вищезазначених видів деліктів слід виявляти на основі аналізу сфер їх прояву. Так, на думку вчених (Т. Гуржія, С. Єсімова, Д. Лук'янця, В. Колпакова, О. Кузьменко, О. Остапенка, Р. Сопільника та ін.) публічно-правові делікти щодо неповаги до суду: зачіпають встановлений порядок в установах; безпосередньо пов'язані з діяльністю у сфері організації судочинства щодо виконання владних повноважень; завдають шкоди, що полягає в порушенні встановленого порядку при розгляді (вирішенні) юридичного конфлікту. Тоді як процесуально-правові делікти щодо неповаги до суду: вчиняються у сфері відносин процесуального характеру; пов'язані з діяльністю з реалізації функцій судочинства; обмежують правові інтереси приватних осіб, суспільства та держави.

Що стосується критеріїв розмежування публічно-правових і процесуально-правових деліктів у сфері неповаги до суду, то тут доцільно керуватися не тільки конкретними правовими нормами (нормами права), а й загально-правовими принципами (засадами), в тому числі особливим процесуально-правовим принципом визначення мети в судовому процесі. Правозастосовна судова діяльність не є суто формальною процедурою реалізації правових норм, а спрямована на досягнення закладеної в них мети, пов'язаної з результативним правовим впливом. Без визначення конкретної мети судового акта правозастосовна діяльність суду видається беззмістовною [36].

За вчинення процесуальних правопорушень передбачено такі види

відповідальності: а) матеріальна – для держави у формі компенсації шкоди громадянам, які потерпіли від неправомірних (незаконних) дій чи бездіяльності органів та посадових осіб; б) адміністративна – щодо громадян.

Розподіл адміністративних деліктів на публічно-правові та процесуально-правові має суттєве практичне значення, оскільки ч. 2 ст. 185-3 КУпАП [25] передбачено санкцію “адміністративний арешт на строк до п’ятнадцяти діб”, що відповідно до роз’яснення Міністерства юстиції України “Відповідність окремих положень кодексу України про адміністративні правопорушення вимогам статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини [37]” вимагає узгодженості чинного законодавства України із положеннями вищезгаданої Конвенції. Це повністю відповідатиме проголошеному конституційному принципу верховенства права [38]. Конструктивна робота в цьому напрямі сьогодні вже активно ведеться і заслуговує на увагу.

У даному випадку, відповідно до Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Білуха проти України” (Заява № 33949/02) від 09.06.2011 р. [39], з’ясовано, що судова практика передбачає розгляд адміністративних справ, відносно яких визначені санкції, які (за своєю суттю) мають правову природу заходів кримінально-правового характеру, у порядку визначеному для кримінального провадження з можливістю забезпечити право на захист відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини [37, 39]. При цьому варто наголосити, що в судовій практиці повинна бути забезпечена обов’язкова відповідність судового процесу (у справах про притягнення особи/осіб до адміністративної відповідальності за ст. 185-3 КУпАП [25]) таким засадам, а саме: верховенству права і законності, презумпції невинуватості, забезпеченню доведення вини, забезпеченню права на захист, безпосередності дослідження доказів, змагальності сторін і свободи в поданні до суду доказів тощо.

З огляду на це, на наше переконання, доцільно вирішити питання щодо складання протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 185-3 “Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України” КУпАП [25], встановлення термінів щодо розгляду адміністративної справи, забезпечення принципу безсторонності суду (виходячи з Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Білуха проти України” від 09.11.2006 р. [40]), встановлення загального порядку оскарження.

В контексті цього з’ясовано, що вирішення проблем, які мають місце при притягненні до адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) або Конституційного Суду України можливе при внесення змін і доповнень до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення (від 07.12.1984 р. № 8073-X) [25] в частині визначення юрисдикційних повноважень Служби судової охорони.

Положення про Службу судової охорони, затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1051/0/15-19 [41], передбачає, що основними завданнями Служби є: підтримання громадського порядку в суді; припинення проявів неповаги (явної зневаги) до суду (судді); охорона приміщень суду, органів та установ

системи правосуддя від можливих ризиків та загроз; виконання функцій (загальних, конкретних) щодо державного забезпечення (за сучасних умов) особистої безпеки суддів, включаючи членів їхніх сімей, та працівників суду; забезпечення у суді відповідної (належної) безпеки учасників судового процесу [41].

Запобігання та протидія проявів неповаги до суду (судді), як завдання Служби судової охорони [41], повністю співпадає з вимогами ст. 185-3 КУпАП [25].

Відповідно до Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони, затвердженого Рішенням Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 р. № 1052/0/15-19 [42], співробітники Служби судової охорони мають право застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та зброю в порядку, передбаченого Законом України “Про Національну поліцію” від 04.04.2019 р. № 1052/0/15-19 [43]. Звідси очевидно, що співробітники Служби судової охорони мають всі необхідні передумови (інструментарій) для застосування адміністративного затримання та проведення заходів щодо забезпечення адміністративного провадження [41–43].

З урахуванням цього рекомендуємо (вважаємо за доцільне) доповнити п. 1 ст. 255 “Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення” КУпАП [25] далі за текстом такими словами: “органів Служби судової охорони”.

На даній стадії (складання протоколу про адміністративні правопорушення) дуже важливо відсіяти сторонні дані (відомості) і інформацію, оскільки всебічне дослідження, як правило, проводиться відповідно до визначених груп ризиків, які ґрунтуються на об’єктивних фактах, а до провадження у справі допускаються лише досліджені (всебічно і повно з’ясовані і перевірені) та обґрунтовані фактичні обставини, що відносяться і мають значення для правильного вирішення конкретної справи. Досить важливою обставиною при вивченні всіх юридично значимих даних (відомостей), що відносяться до конкретної справи, є наявність різноманітних доказів (прямих, непрямих) та фактів, включаючи їх джерела, а також презумпції, де якісні і кількісні показники яких обов’язково відібуваються на позитивному або негативному рішенні суду на подальших стадіях у справі. Будь-який доказ чи презумпція є напрямом подальшої діяльності правозастосовчого процесу, оскільки дані категорії вміщують безліч інститутів і аспектів, які можуть бути розглянуті окремо.

Поряд з тим, на цій стадії важливо пам’ятати про такий аспект, що для встановлення фактичної сторони справи необхідно спробувати найбільш повно розглянути і проаналізувати всю наявну інформацію (відомості та/або дані) за фактичними обставинами справи з чітким дотриманням норм матеріального та процесуального права. Це сприятиме встановленню об’єктивної істини по суті адміністративної справи з метою прийняття якісного правильного рішення. Це обумовлено тим, насамперед, що громадяни звертаються до судових інстанцій з єдиною метою – знайти справедливість.

Водночас тут варто також зазначити, що сьогодні в Україні для суб’єкта

правозастосовчої діяльності щодо адміністративної відповідальності за прояв неповаги (явної зневаги) до суду (судді) передбачено певні наявні можливості щодо конкретизації та деякої інтерпретації нормативного матеріалу в рамках загальнодержавної правозастосовчої практики. Правозастосовна практика щодо юридичної відповідальності за неповагу до суду (судді) – категорія динамічна, але подану динаміку можливо простежити в контексті аналізу рішень Європейського суду з прав людини, оскільки деяка зміна та перетворення в юридичній оцінці і інтерпретації сутності конкретної справи носить значною мірою поступальний характер, відбиваючись в актах застосування права не одночасно. З огляду на це можна стверджувати, що під можливостями (наявними сприятливими умовами) застосування механізму адміністративної відповідальності за неповагу до суду (судді) слід розуміти певні можливості суб'єкта правозастосовчої діяльності, який відповідає за справедливе, неупереджене і об'єктивне судочинство.

Висновки. Розкриваючи питання про вплив механізму адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) на формування принципу незалежності судових органів, тут закономірно відзначити особливість, яка сформулась в історичному та практичному обґрунтуванні доцільності удосконалення зазначеного механізму.

Механізм адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) може формуватися як безпосередньо на національній правовій основі (з огляду на прецедентне право [44], або судові рішення Європейського суду з прав людини [45], які впливають на національні юридичні процеси), так і опосередковано – через судову практику, яка з часом переходить в правотворчу сферу та проявляється у форму встановленої юридичної норми. На формування механізму адміністративної відповідальності за неповагу до суду (судді) впливає цілий набір певних обставин, де юридична практика не першопричина. Суспільно-економічні формації вказують на те, що відповідальність за неповагу до суду відображають загальноприйняті норми і створюють в рамках процесуальних і матеріальних правовідносин нові норми, але це простежується лише в рамках ретроспективи.

З метою визначення ключових особливостей функціонування механізму адміністративної відповідальності за неповагу до суду (судді) в процесі реалізації права (на практиці) необхідно одночасно враховувати не тільки характер і юридичну значимість інтересів, ступінь свободи волі суб'єктів правовідносин, методи правового регулювання, а й нормативне підґрунтя виникнення правовідносин: з норм приватного права або публічного права. Це впливає на юридичну кваліфікацію, характер, міру, ступінь відповідальності, які закладені в об'єктивному праві. Включення у механізм адміністративної відповідальності на прояв неповаги до суду (судді) нового суб'єкта Службу судової охорони та наділення співробітників вказаної структури юрисдикційними повноваженнями сприятиме приведенню моделі інституту адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) до європейських

стандартів.

Подяка. Автори висловлюють особливу подяку *Скриньковському Руслану Миколайовичу*, юристу, кандидату економічних наук, доценту, професору кафедри економіко-правових дисциплін Львівського університету бізнесу та права, за цінні поради та фахові консультації з питань юридичної відповідальності за неповагу до суду (судді).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Судова влада та правосуддя: поняття та ознаки. *Матеріали інтернет-ресурсу "Освіта.ua"*. Вилучено з: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10623/>.
- [2] Юзевич, В. М. & Микитенко, Н. О. (2012). Судова влада в Україні. Суд і правосуддя. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (9), 271–274. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzclubp_2012_9_62.
- [3] Біттнер, О. (2011). Ігор Самсін: "Правосуддя – це справедливість у дії" (інтерв'ю) *Урядовий кур'єр*. 15.12.2011. № 234. Вилучено з: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/igor-samsin-pravosuddya-ce-spravedlivist-u-diyi/>.
- [4] Демченко, С. (2010). Про поняття правосуддя і доступність правосуддя. *Вісник Академії правових наук України*, (2), 96–102. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_2_10.
- [5] Овчаренко, О. М. (2008). *Доступність правосуддя та гарантії його реалізації*: монографія. Харків: Право (304 с.). Вилучено з: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/ovcharenko_monografiya_2008.pdf.
- [6] *Конституція України*: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
- [7] *Про судоустрій і статус суддів* (Закон України). № 1402-VIII від 02.06.2016 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589>.
- [8] Туркіна, І. Є. (2011). Правосуддя як форма здійснення державної діяльності. *Теорія та практика державного управління*, (1), 97–104. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2011_1_17.
- [9] Короленко, М. П. & Тимченко, Г. П. Судова влада, правосуддя та проблеми реформування судоустрою в Україні. *Судова апеляція*, (2), 23–34.
- [10] Прилуцький, С. В. (2012). Єдність судової влади як конституційно-правова засада правосуддя: проблеми теорії та практики. *Бюлетень Міністерства юстиції України*, (7), 23–31. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_7_5.
- [11] Туркіна, І. Є. (2012). Призначення інститутів судової влади в механізмі держави. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*, (2), 147–152. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2012_2_21.
- [12] Сердюк, В. В. (2006). Судова влада та її місце в теорії поділу влади. *Вісник Академії адвокатури України*, (5), 38–46. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2006_5_4.
- [13] Сердюк, В. В. (2007). Єдність судової влади: окремі концептуальні питання. *Вісник Академії адвокатури України*, (1(8)), 19–27. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2007_1_3.
- [14] Коновалова, Н. Т., & Єсімов, С. С. (2020). Види юридичної відповідальності за неповагу до суду і судді за законодавством України. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE: International scientific e-journal*, (№ 5). doi: <https://doi.org/10.36074/2663-4139.05.04>.
- [15] Москвич, Л. М. (2011). Суспільна довіра до суду як показник ефективності судової влади. *Вісник Верховного Суду України*, (2), 25–30. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2011_2_7.
- [16] Луспеник, Д. Д. (2010). Законність, обґрунтованість і справедливість судового рішення – основні чинники авторитету судової влади (коментар). *Вісник Верховного Суду України*, (1), 10–12. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2010_1_4.
- [17] Червяцова, А. О. (2013). Свобода вираження поглядів і підтримання авторитету і безсторонності суду: аналіз практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Право*, (№ 1082, вип. 16), 62–65. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1082_16_15.

- [18] Коломоєць, Т. О., & Калашник, Ю. В. (2013). *Генеза, доктринальні та нормативні аспекти відповідальності за прояв неповаги до суду*: монографія. Запоріжжя: Гельветика. (199 с.).
- [19] Остафійчук, Л. А. (2015). *Юридична відповідальність за неповагу до суду* (автореферат дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 – Судоустрій; прокуратура та адвокатура). Національний університет “Одеська юридична академія”. Одеса (20 с.). Вилучено з: <http://hdl.handle.net/11300/3226>.
- [20] Сопільник, Р. Л. (2016). *Судовий захист фундаментальних прав людини: євроінтеграційний вектор розвитку*: монографія / Львівський університет бізнесу та права. Львів: Видавництво Львівської політехніки (406 с.). ISBN 978-966-941-074-0.
- [21] *Рекомендації щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду* (Додаток до Рішення Ради суддів України від 04.11.2016 р. № 74 із змінами, внесеними згідно з Рішенням Ради суддів України від 26.10.2018 р. № 62). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/vr074414-16>.
- [22] Лученко, Д. В., & Крестьянінов, О. О. (2015). *Прояв неповаги до суду: проблематика застосування господарськими судами заходів адміністративної відповідальності*: науково-практичний посібник / Асоціація фахівців адміністративного права. Х.: Юрайт. (96 с.).
- [23] Коновалова, Н. Т. (2019). Притягнення до відповідальності за прояв неповаги до суду: право чи обов'язок судді в Україні? *Актуальні проблеми сучасної науки: збірник тез наукових праць XLV Міжнародної науково-практичної конференції (Харків – Відень – Берлін – Астана, 28.11.2019 р.)*. Міжнародний науковий центр розвитку науки і технологій (с. 35–39).
- [24] Коновалова, Н. Т. (2019). Сутність і змістовні властивості поняття “неповага до суду (судді)”: теоретико-правові та практичні аспекти. *Міжнародний науковий журнал “Інтернаука”. Серія: “Юридичні науки”, (8(22)), 121–130.*
- [25] *Кодекс України про адміністративні правопорушення*. № 8073-Х від 07.12.1984 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
- [26] *Цивільний процесуальний кодекс України*. № 1618-IV від 18.03.2004 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
- [27] *Кримінальний процесуальний кодекс України*. № 4651-VI від 13.04.2012 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- [28] *Господарський процесуальний кодекс України*. № 1798-XII від 06.11.1991 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
- [29] *Кодекс адміністративного судочинства України*. № 2747-IV від 06.07.2005 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
- [30] *Про незалежність судової влади* (Постанова Пленуму Верховного Суду України). № 8 від 13.06.2007 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>.
- [31] Воробей, Є. С., Кобрусєва, Є. А., & Федоріщєв, С. С. (2019). Проблематика застосування законодавства щодо розгляду питання про прояв неповаги до суду. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, (4), 129–133. doi: <https://doi.org/10.15421/391928>.
- [32] Калашник, Ю. В. (2012). Зарубіжний досвід юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду та шляхи його запозичення для України. *Форум права*, (4), 429–433. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_4_70.
- [33] Князєв, В. С. (2013). Деякі аспекти юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду. *Форум права*, (1), 423–430 Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_1_73.
- [34] Марченко, О. О. (2012). Прояв неповаги до суду: проблемні питання притягнення до відповідальності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія “Право”, (19(3)), 152–156.*
- [35] Солов'єва, О. (2020). Какие проблемы могут возникнуть с привлечением к ответственности за проявление неуважения к суду. *Закон і бізнес*. 28.12-10.01.2020. Вилучено з: <https://zib.com.ua/ru/140717-kakie-problemi-mogut-vozniknut-s-privlecheniem-k-otvetstvenn.html>.
- [36] Рой, О. В. (2019). *Правові акти суб'єктів владних повноважень як предмет публічно-правового спору* (дисертація ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право). Київ. (257 с.).
- [37] *Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції* (Закон України). № 475-97/ВР від 17.07.1997 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр/ed19990324>.

- [38] Вакуленко Т. О., Соловійов О. В. Відповідність окремих положень кодексу України про адміністративні правопорушення вимогам статті 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. *Матеріали офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України*. Вилучено з: <http://old.minjust.gov.ua/4386> (дата звернення: 27.12.2019 р.).
- [39] *Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Лучанінова проти України"* (Заява № 16347/02). Страсбург, 09.06.2011 р. Вилучено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_788.
- [40] *Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Білуха проти України"* (Заява № 33949/02). Страсбург, 09.11.2006 р. Вилучено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_272.
- [41] *Про затвердження Положення про Службу судової охорони* (Рішення Вищої ради правосуддя). № 1051/0/15-19 від 04.04.2019 р. (із змінами і доповненнями, внесеними рішеннями Вищої ради правосуддя). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19>.
- [42] *Про затвердження Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони* (Рішення Вищої ради правосуддя). № 1052/0/15-19 від 04.04.2019 р. (із змінами і доповненнями, внесеними рішеннями Вищої ради правосуддя). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1052910-19>.
- [43] *Про Національну поліцію* (Закон України). № 580-VIII від 02.07.2015 р. (із змінами та доповненнями). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
- [44] Попов, Ю. (2010). Прецедентне право у контексті загальнообов'язковості судових рішень та українські перспективи. *Форум права*. 2010. № 3. С. 351–363.
- [45] Сопільник, Р. Л. (2017). *Методологія забезпечення права на справедливий суд у світлі європейської інтеграції України: теоретичні та організаційні аспекти*: монографія / Львівський університет бізнесу та права. Львів: Видавництво Львівської політехніки (459 с.). ISBN 978-966-941-093-1.

SOME ASPECTS OF IMPROVING THE LEGAL AND ADMINISTRATIVE LEGAL MECHANISM OF LIABILITY FOR CONTEMPT OF COURT

KONOVALOVA N., *Lecturer at the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy*
Lviv University of Business and Law

KOVALIV M., *Ph.D. (Juridical Sciences), Professor, Head of the Department of Administrative-Legal Disciplines*
Lviv State University of Internal Affairs

UKRAINE

Abstract. The article reveals the peculiarities of the legal regulation of administrative responsibility for contempt of court (judge) in Ukraine in the context of improving the legal and administrative legal mechanism. It is noted that one of the factors ensuring the independence of the court is an effective mechanism of administrative responsibility for disrespect for the court (judge), which currently does not meet, to some extent, the requirements of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. An analysis is carried out problems that arise in law enforcement practice at administrative and legal characterizing of public law and procedural law delicts, which suggest for administrative liability for contempt of court (judge). It is suggested to introduce certain amendments to the current legislation of Ukraine in order to bring the institute of administrative responsibility for showing contempt to the court (judges) in accordance with the recommendations of the European Court of Human Rights to defense and other requirements of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The authors considers the ability to expand jurisdictional powers for the employees of the Judicial Protection Service in the context prevention and opposition to manifestations of contempt of court (judge).

Keywords: *court; judge; judiciary; contempt of court (judge); participants in the litigation; legal liability; administrative liability; procedural liability; administrative delict; Judicial Guard Service; jurisdiction.*

